

בבית המשפט העליון

ע"א 3713/23

לפני: כבוד הנשיאה א' חיות

המערערת: פלונית

נגד

המשיבה: פלונית

ערעור על החלטתו של בית המשפט לענייני משפחה בפתח תקווה מיום 4.5.2023 בתמ"ש 6389-07-21 שניתנה על ידי כבוד השופטת י' גרינוולד-רנד; תשובה מטעם המשיבה מיום 5.6.2023; בקשה למתן החלטה מטעם המערערת מיום 11.6.2023.

בשם המערערת: עו"ד עופר סטרוסקי

בשם המשיבה: עו"ד אסף ביגר

פסק-דין

לפניי ערעור על החלטת בית המשפט לענייני משפחה בפתח תקווה (השופטת י' גרינוולד-רנד) מיום 4.5.2023 בתמ"ש 6389-07-21 שלא לפסול את עצמו מלדון בהליך.

1. ההליך נושא הערעור דנן עניינו בתביעת המערערת נגד אמה – המשיבה – בנוגע לעיזבון סבתה המנוחה של המערערת מצד אביה. כעולה מכתב התביעה, צוואת המנוחה זיכתה את המערערת ב-1/6 מן העיזבון, אך עוד טרם פטירת המנוחה חתמה המערערת על הסכם וייפוי כוח שלפיהם זכויותיה בעיזבון יועברו לידי המשיבה. בתביעתה טענה המערערת, בין היתר, כי חתמה על ההסכם וייפוי הכוח במצב גופני ונפשי קשה, ללא גמירות דעת, וכן כי ההסכם "בטל מכח דיני הירושה".

2. בהליך התקיימו מספר דיוני קדם משפט והוכחות בפני המותב. במהלך דיון הוכחות ביום 27.3.2023 נחקרה המערערת בחקירה חוזרת, והמשיבה נחקרה בחקירה נגדית ובחקירה חוזרת, ולאחר מכן הצהיר בא-כוח המשיבה "אלה עדיי". בעקבות זאת שאל המותב את בא-כוח המערערת אם יש לו "עוד חומר" שברצונו להציג, ובא-כוח המערערת השיב בשלילה. באותו השלב הביע המותב בפני הצדדים את התרשמותו לגבי מהימנותם של שניים מן העדים בהליך; עמד על חסרים בתימוכין לטענת המערערת בדבר מצבה בעת חתימת ההסכם וייפוי הכוח; והביע התרשמות שלילית לגבי מהימנותה. עוד פנה המותב למערערת ולבא-כוחה באומרו: "אני חושבת שאדוני עשה כמיטב יכולתו, אבל אם אלו עדיך ואלו ראיותיך, אז אני אצטרך לדחות את התביעה שלכם". בעקבות זאת ביקש בא-כוח המערערת שהות על מנת לשוחח עם מרשתו, ובתום ההפסקה הודיע כי המערערת מעדיפה שיינתן פסק דין בהליך. בהמשך לכך מופיעים הדברים הבאים בפרוטוקול:

"[המותב]: כן, את מבינה מה המשמעות של זה?
[המערערת]: כן.

[המותב]: מה? את יודעת שאני הולכת לדחות לך את התביעה? אני הולכת לדחות לך את התביעה, אני אומרת לך חד וחלק [...] מה את חושבת, שבין השלב הזה לבין כתיבת פסק דין יהיה משהו חדש? מה יהיה? יסדרו לי את העדויות לפי סדר? [...] אם אני אצטרך לכתוב פסק דין, אני אכתוב את כל מה שאמרתי לך עכשיו באלו המילים: [המערערת] לא דוברת אמת. בית המשפט לא מאמין לה. זה מה שאני אכתוב. ואם את רוצה שאני אכתוב, אני אכתוב, אבל את גם תשלמי הוצאות."

לאחר הפסקה נוספת הודיע בא-כוח המערערת כי מרשתו עומדת על מתן פסק דין בהליך, ובתגובה לכך ציין המותב: "בבקשה, תכתבו סיכומים. אני מקווה שהיא מבינה את המשמעות של לכתוב סיכומים ולקבל פסק דין כשבית המשפט מודיע לה מראש. כלומר לא יהיו הפתעות", ובהמשך מופיעים בפרוטוקול הדברים הבאים:

"[המותב]: את לא צריכה להיות במתח, את כבר יודעת מה התוצאה, אז את לא צריכה להיות במתח, אבל זה ייקח קצת זמן [...].

[בא-כוח המשיבה]: יכול להיות שבונים על ערעור.
[המותב]: בסדר. זה לגיטימי. אבל אמרתי לכם, מכיוון שערכאת הערעור לא מתערבת בממצאים של בית המשפט שכותב את פסק הדין לעניין אמינות. מכיוון שאמרתי לך בתחילת דבריי אחרי העדויות, שמבחינתי לא האמנתי לך, [...]."

בתום הדיון קבע המותב מועדים להגשת סיכומים בהליך.

3. למחרת, ביום 28.3.2023, הגישה המערערת בקשה לפסילת המותב, בטענה כי אירועי הדיון מעלים חשש שהמותב גיבש דעה נחרצת בנוגע לתוצאת ההליך. המערערת הדגישה כי בכוונתה לכלול בסיכומיה טענות משפטיות שאינן קשורות למהימנותם של מי מהעדים, ואשר עשויות להשפיע באופן מהותי על תוצאת ההליך – אך נוכח התבטאויות המותב עולה חשש כי דעתו "ננעלה" עוד טרם הגשת הסיכומים.

המשיבה התנגדה לבקשה וטענה, בין היתר, כי אין פגם בכך שהמותב הביע את התרשמותו מטענות המערערת בשלב מתקדם של ההליך, לאחר שהוגשו הראיות ונשמעו כל העדים. עוד ציינה המשיבה כי חלק מהטענות המשפטיות שהמערערת הודיעה כי בכוונתה לטעון, כבר הועלו ונדונו בדיונים קודמים.

4. ביום 4.5.2023 דחה המותב את הבקשה לפסילתו. המותב ציין כי בעת בחינת השאלה אם מתקיים חשש ממשי למשוא פנים, יש חשיבות לעיתוי שבו נאמרו ההתבטאויות שבעקבותיהן הוגשה בקשת הפסלות; וכי הבעת עמדה עניינית לאחר שמיעת כלל העדויות בהליך אינה מקימה עילת פסלות. בענייננו, כך צוין, ההתבטאויות נושא בקשת הפסלות נאמרו לאחר ששלב ההוכחות הסתיים: הצדדים לא הביעו כוונה "להוסיף לחקור, לשאול או לדון בטענות כאלו ואחרות, עובדתיות או משפטיות", ובא-כוח המערערת אף הצהיר כי אין בכוונתו להציג חומר נוסף.

המותב הסביר שהביע בפני הצדדים את עמדתו "לפיה העדויות והראיות שהובאו, תומכות במלואן בעמדתה של [המשיבה], בעוד גרסתם של [המערערת ובעלה], נמצאה על ידי בלתי מהימנה" – ובעקבות זאת הציע למערערת למשוך את תביעתה "ובכך לחסוך הוצאות משפטיות נוספות". המותב הוסיף כי התמונה העובדתית והמשפטית "הייתה כה ברורה" עד שעלה הצורך לשקפה לצדדים "על מנת שיכלכלו את צעדיהם, ולא ייגעו עצמם לריק בהליך משפטי מורכב, אשר בבסיסו, בסופו של יום, מערכת יחסים עדינה שבין אם לבתה". על כן הדגיש המותב כי הביע את עמדתו בנוגע לאמינות העדים מתוך שיקולים ענייניים ותוך שמירה על אובייקטיביות וניטרליות. כמו כן הדגיש המותב כי בתום הדיון נקבעו מועדים להגשת סיכומים, ו"מכאן, כי לא הייתה כל כוונה, לסתום את הגולל על ההליך ולהכריע בו, בטרם מוצתה זכותם הדיונית של הצדדים, לטעון את כלל טענותיהם בסיכומים". עוד הדגיש המותב, בין היתר, כי הצדדים יוכלו להתייחס בסיכומיהם לשאלת תוקפו של ההסכם ולעילות לביטולו; כי אחת מהטענות המשפטיות

שפורטו בבקשת הפסלות, לא הוזכרה בכתב התביעה; וכי טענה משפטית נוספת שפורטה בבקשה לא הועלתה על ידי המערערת קודם לכן. נוכח האמור לעיל קבע המותב כי אין בסיס לטענה שדעתו "ננעלה" בשלב זה של ההליך.

5. מכאן הערעור שלפניי. המערערת עומדת על הטענה כי באמתחתה טענות עובדתיות וכן טענות משפטיות שאינן תלויות במהימנות עדים, והיא מוסיפה כי הצהרת בא-כוחה בדיון מיום 27.3.2023 כי אין ברצונו להציג "חומר" נוסף, התייחסה להצגת חומר ראיתי – להבדיל מטענות משפטיות נוספות. לטענת המערערת, ההתבטאויות הנחרצות של המותב במהלך הדיון מצדיקות את פסילתו חרף השלב המתקדם שבו מצוי ההליך, מאחר שעולה מהן כי דעת המותב "ננעלה" באשר לתוצאת ההליך ללא קשר לטענות שיועלו בסיכומים.

6. המשיבה, מצדה, סבורה כי דין הערעור להידחות. היא חולקת על נכונות הטענות המשפטיות שהמערערת ציינה כי בכוונתה להעלות בסיכומיה, ולגשתה אף לא מדובר בטענות משפטיות גרידא אלא בטענות הקשורות בטבורן לשאלות שבעובדה. המשיבה טוענת כי התבטאויות המותב אינן מקימות עילת פסלות, ולגשתה יש ליתן משקל למועד ולהקשר שבו נאמרו הדברים: בתום שלב ההוכחות, לאחר שהצדדים הציגו ראיות והעלו את טענותיהם העובדתיות והמשפטיות, ולאחר שבא-כוח המערערת הבהיר כי אין חומר נוסף שברצונו להציג. כמו כן טוענת המשיבה כי מהחלטת הפסלות עולה בבירור שדעת המותב לא "ננעלה", וכי ביכולתה של המערערת להעלות את מכלול טענותיה במסגרת הסיכומים.

7. לאחר שעיינתי בטענות הצדדים, באתי לידי מסקנה כי דין הערעור להתקבל.

לא אחת נפסק כי אין מניעה שמותב יביע את התרשמותו מחולשת הראיות או הטענות של בעל דין מסוים, וכי לא כל הבעת עמדה או הצעה שמעלה המותב בנוגע להמשך ניהול ההליך, יקימו מניה וביה עילת פסלות (ראו, למשל: ע"מ 5381/20 לז"ר נ' הוועדה הבוחנת למקצוע עריכת דין בישראל, פסקה 6 (2.9.2020); ע"א 8162/21 מ"א נ' מאפיית האחים יחזקאל בע"מ נ' אלוף השניצל בע"מ, פסקה 10 (5.12.2021); ע"א 5609/20 סיסו נ' עמידר - החברה הלאומית לשיכון בישראל בע"מ, פסקה 12 (8.10.2020); ע"א 5205/20 פלונית נ' פלוני, פסקה 9 (13.9.2020)). כמו כן נפסק, באשר להבעת עמדה בשלב מתקדם של ההליך, כי "אך טבעי הוא כי בשלב זה – לאחר שנשמעו כל העדים – תהיה למותב דעה באשר למצב הראיתי, אשר מבוססת על החומרים שהוגשו לו ושהתבררו בפניו" (ע"א 895/22 פלוני נ' האפורופוס הכללי במחוז תל אביב, פסקה 10).

(1.3.2022) (להלן: עניין פלוני)). עם זאת, גם באותו השלב וככל שטרם הוגשו הסיכומים, ראוי לו למותב להימנע מהתבטאויות בעלות אופי מובהק ונחרץ מדי, העלולות ליצור את הרושם כי הסיכומים מיותרים וכי דעתו של בית המשפט כבר התגבשה סופית (השוו: ע"א 1212/23 ורדי נ' פקיד שומה גוש דן, פסקה 14 (28.3.2023)).

8. במקרה דנן, הביע המותב עמדה מפורשת וברורה בתום שלב ההוכחות ובטרם הגשת הסיכומים, כי בדעתו לדחות את תביעת המערערת. המותב אף הדגיש כי עמדתו נחרצת ולא תשתנה, או בלשונו: "[המערערת] לא צריכה להיות במתח", וכן – "אני מקווה שהיא מבינה את המשמעות של לכתוב סיכומים ולקבל פסק דין כשבית המשפט מודיע לה מראש. כלומר לא יהיו הפתעות" (ההדגשה אינה במקור). אם לא די בכך, המותב אף מוסיף ומחווה דעתו בשלב זה על סיכויי הערעור – בצינו כי הוא מתעתד לבסס את פסק הדין על חוסר אמינותה של המערערת, וכי "ערכאת הערעור לא מתערבת בממצאים של בית המשפט שכותב את פסק הדין לעניין אמינות".

בכך הרחיק המותב לכת, אף אם תמונת העובדות והראיות הייתה ברורה וחדה בעיניו בשלב זה, ואף אם סבר כי דין התביעה להידחות. בהחלטת הפסלות עמד המותב על כך ש"זכותם הדינית" של הצדדים להגיש סיכומים עומדת בעינה, אך דומה כי התבטאויותיו הנחרצות טרם הגשת הסיכומים הותירו אצל המערערת, ובצדק, את הרושם כי זוהי זכות ריקה מתוכן וכי התביעה כבר הוכרעה.

9. בכך שונה המקרה דנן מעניין פלוני, שאליו התייחסו הצדדים בטענותיהם. באותו עניין נדחה ערעור פסלות שהוגש לאחר שהמותב הביע את התרשמותו בנוגע לתמונת הראיות בתום שמיעת העדים, ובפסק הדין צוין (בפסקה 10) כי "המותב לא התייחס בדבריו לתוצאת ההליכים או לאפשרות כי המערערים יציגו ראיות חדשות או טיעונים משכנעים אחרים בסיכומיהם". בענייננו, לעומת זאת, המותב התייחס במפורש לתוצאת ההליך בכללותו, באופן צופה פני עתיד, ויצר בבירור את הרושם כי סיכומי הצדדים לא ישפיעו באופן כלשהו על המסקנות שגיבש. בעניין אחר כבר נפסק בהקשר דומה כי "אין זה רצוי ואין זה מקובל כי שופט יורה לבעלי דין לסכם את טענותיהם כדי להתרשם מדבריהם ולהיות פתוח לשכנוע, ובד בבד יחליט בעניין העומד לדיון על-פי התרשמותו שלו בלבד, מחומר הראיות וללא כל הסתמכות על סיכומי הצדדים" (ע"א 3591/19 קלימי נ' גיל, פסקה 6 (21.7.2019)). דברים אלה יפים, בשינויים המחויבים, גם לענייננו.

10. בנסיבות שנוצרו, אין מנוס לצערי מלהורות על העברת הדיון בתביעת המערערת למותב אחר, אשר רשאי "לדון בה מן השלב שאליו הגיע השופט הקודם או מכל שלב

אחר שייראה לו נכון וצודק בנסיבות העניין" (תקנה 174(ו) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018; וראו גם תקנה 1 לתקנות בית משפט לענייני משפחה (סדרי דין), התשפ"א-2020).

11. הערעור מתקבל אפוא, וההליך תמ"ש 6389-07-21 יועבר למותב אחר. המשיבה תישא בהוצאות המערערת ובשכר טרחת עורך-דינה בסך 3,500 ש"ח.

ניתן היום, ח' בתמוז התשפ"ג (27.6.2023).

ה נ ש י א ה